

Hoog tijd om de bezuinigingen op de gefinancierde rechtshulp te stoppen

De bezuinigingen in de gefinancierde rechtshulp hebben de advocatuur hard getroffen. Eigen bijdrages zijn verhoogd en advocaten krijgen een lagere vergoeding. De kernwaarden van de advocatuur worden daarmee aangetast.

Opinie

Tjalling van der Goot

Rechtzoekenden met een laag inkomen worden van deze bezuinigingen de dupe. Dat is zorgelijk. De bezuinigingen in de gefinancierde rechtshulp vormen daarmee een zorgelijke ontwikkeling. Dat geldt met name voor de principes van een rechtsstaat waarin juist geen hoge drempels moeten worden opgeworpen om het recht te halen.

En toch wil ik hier de bezuinigingen op zichzelf niet opnieuw bekritisseren. De argumenten van eerder gelden immers nog steeds. Advocaten zijn domweg nodig om – bijvoorbeeld in civiele zaken – een rechtzoekende te loodsen door soms ondoorzichtige en complexe regelgeving. Maar ook om – met name in strafzaken – een eerlijk proces te garanderen en te waken voor een te grote invloed van de overheid en het openbaar ministerie. Blaffen waar nodig, en blijven als het moet. De bezuinigingen zijn recent in een ander perspectief geplaatst door uitlatingen van de voormalig staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, Fred Teeven. In een interview in de *Groene Amsterdammer* in mei toonde de voormalig bewindspersoon zich van zijn keiharde kant.

Los van uitlatingen over het grote aantal verdachten in voorlopige hechtenis in vergelijking met het buitenland („ik lig daar niet wakker van”), verklaart de VVD er dat zijn strenge veiligheidsbeleid destijds stokte. Er was een discussie over de invoering van minimumstraffen, maar coalitiepartner PvdA was tegen. „Verdere verstrenging van het strafrecht zat er nu niet meer in. Toen heb ik me toegelegd op de bezuiniging op de advocatuur. Het is een andere manier om hetzelfde effect te bereiken. Als je aan een advocaat niet al te veel tijd geeft om aan een verdachte te besteden, dan wordt het ook niet zo veel, die verdediging.”

Anders gezegd, als de advocatuur de nek wordt omgedraaid, wordt de verdachte niet goed verdeeld en gaan de straffen omhoog. Gemuilkorf is het lastig bijten, zal Teeven hebben gedacht.

Oneigenlijke motieven

Vanwege deze uitlatingen kreeg Teeven terecht een storm van kritiek over zich heen. Daarna krabbelde hij terug. Zo stelde hij onder meer niet te hebben geweten dat het een officieel interview was. De redacteurs van het blad denken daar anders over. Voor mij is het allemaal niet relevant. Wel of geen formeel interview, hij heeft het wel gezegd en geeft daarmee een inlijk in zijn denkwereld. Een denkwereld van een oud-officier van justitie die klaarbijkelijk een hekel heeft aan advocaten. Ontuisterend.

De Orde van Advocaten heeft eind mei minister Blok terecht gevraagd om een onderzoek te doen

naar de effecten van de reeds doorgevoerde bezuinigingen en het terugdraaien van deze bezuinigingen als blijkt dat er negatieve effecten zijn. Er lijken immers oneigenlijke motieven een rol te hebben gespeeld. Teeven wilde verdachten adequate rechtsbijstand ontnemen door de advocatuur financieel uit te kleden. Omdat de minister dit onderzoek niet nodig vond, is het onderzoek op 22 juni herhaald aan de Tweede Kamer.

Een belangrijk aspect mis ik echter in de huidige discussie. Enerzijds hebben pro deo advocaten het steeds zwaarder, krijgen zij een steeds lagere vergoeding voor hun werkzaamheden. Maar anderzijds worden de eisen die aan een advocaat worden gesteld – als ik me

Gemuilkorf is het lastig bijten, zal Teeven hebben gedacht

bepikt tot strafzaken – steeds groter. Ofwel, de raadsman moet steeds meer doen voor steeds minder geld. Dat bijt. Ik wil dit met een paar voorbeelden duidelijk maken.

Verzuim

Voorbeeld één: indien sprake is van een onherstelbaar vormverzuim in het voorbereidende onderzoek door de politie (denk bijvoorbeeld aan een onrechtmatige aanhouding of het door de politie binnentreden van een woning in strijd met de wettelijke voorwaarden) moet de rechter bepalen of hieraan consequenties moeten worden verbonden. „Je denken valt aan het uitsluiten voor het bewijs van het als gevolg van het verzuim verkregen materiaal, of aan strafvermindering.

De Hoge Raad, het hoogste rechtscollège in ons land, heeft een kader uiteengezet waarbij van de raadsman wordt verlangd dat deze aan de hand van diverse criteria duidelijk motiveert waarom een vermeend vormverzuim tot een bepaald rechtsgevolg dient te leiden. De bal ligt dus bij de verdediging. Is verweer gevoerd dat sprake is van een vormverzuim, maar niet of onvoldoende gespecificeerd welk nadeel de verdachte hierdoor heeft geleden, hoe ernstig dit verzuim is geweest en welk belang met de schending is geschonden, behoeft de rechter in het vonnis niet gemotiveerd te antwoorden op dit verweer.

Getuigen

Voorbeeld twee: een verdachte heeft het recht om getuigen te horen. Dat gebeurt vaak als de verdachte – geheel of ten dele – de verdienken ontkent. De advocaat kan dan een verzoek doen aan de rechter om te bepalen of en zo ja, welke getuigen worden gehoord.

De rechtbank in Leeuwarden op een archiefoto. Advocaten die ‘pro deo’ werken, moeten dat soms doen tegen een uurtarief van dertig euro, aldus Van der Goot. Foto: Marchje Andringa

Het is vaste rechtspraak van de Hoge Raad dat aan dergelijke verzoeken hoge motiveringseisen worden gesteld. Van de verdediging mag worden verlangd dat zij ten aanzien van iedere van de door haar opgegeven getuigen motiveert waarom het horen van deze getuige van belang is voor enige in de strafzaak te nemen beslissing. Slechts in het algemeen vragen om getuigen te horen die – bijvoorbeeld – eerder bij de politie de verdachte hebben belast, is onvoldoende. De advocaat moet met zijn cliënt in conclaaf om per getuige het belang te kunnen onderbouwen. Doet de advocaat dat niet, dan zullen de verzoeken door de rechter worden afgewezen.

Plukze-maatregel

Voorbeeld drie: van een verdachte waarvan wordt vermoed dat deze met illegale praktijken winst heeft gegenereerd, kan door het openbaar ministerie bij de rechter worden gevorderd dat deze het illegale voordeel moet terugbetalen aan de Staat. In de volksmond wordt dit ook wel een Plukze-maatregel genoemd.

In de praktijk volstaat de recherche in het opsporingsonderzoek vaak met een beschrijving van het vermoegen aan het begin van de onderzoachte periode en een be-

schrijving van het vermoegen aan het einde van die periode. Als het verschil in vermoegen tussen beide momenten niet kan worden verklaard met legaal inkomen, wordt gesteld dat het verschil dan wel wederrechtelijk zal zijn. De wetge-

Het is wrang te constateren dat voor deze actievare houding van een advocaat steeds minder geld beschikbaar komt

ver heeft beoogd dat een actieve houding van de verdediging wordt verwacht bij het verkrijgen van inzicht in het vermoegen en de historische uitgiften.

Ook hier kan de raadsman niet achterover leunen. Doet hij dat wel, dan zal de rechter het verschil tussen het begin- en eindsaldo al snel kwalificeren als wederrechtelijk en bepalen dat de verdachte dit weder-

rechtelijk verkregen voordeel moet terugbetalen.

Zwaardere eisen

Ik volsta met deze voorbeelden om een indicatie te geven van de steeds zwaardere eisen die aan de raadsman worden gesteld. Een niet-actieve verdediger zal weinig kans van slagen maken bij de rechter. Het is wrang te constateren dat voor deze actievare houding steeds minder geld beschikbaar komt.

Dit is geen preek voor eigen parochie. Het gaat mij er niet om meer beleg op de boterham van advocaten te krijgen. Maar uit de dagelijkse praktijk blijkt dat de bezuinigingen kernwaarden van de advocatuur en fundamenteën van het recht op rechtsbijstand aantasten. In ‘pro deo’-zaken werken raadsleden soms tegen een uurtarief van dertig euro. Veel te laag natuurlijk om een kantoor met alle daarbij horende lasten draaiende te houden. Alle redten om de rechtsstaat een dienst te bewijzen en de bezuinigingen op de gefinancierde rechtshulp in het belang van alle rechtzoekenden een halt toe roepen.

Tjalling van der Goot is als advocaat werkzaam bij Anker & Anker Straatrechtsadvocaten in Leeuwarden